**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SHAROF RASHIDOV NOMIDAGI
SAMARAQAND DAVLAT
UNIVERSITETI**

Ro'yxatga olindi:
№ BD-60530200

2024 yil "10 04

"TASDIQLAYMAN"
SamDU rektori:
R.I.Xalmuradov
2024 yil " "

BIOGEOGRAFIYA

FAN DASTURI

Bilim sohasi:	500 000 – Tabiiy fanlar, matematika va statistika
Ta'lim sohasi:	530 000- Fizika va tabiiy fanlar
Ta'lim yo'nalishi:	60530200 – Geografiya

Samarqand-2024

<table>
<tr><td colspan="2">Fan/modul kodi
4-sem.BG1404</td><td>O’quv yili
2025-2026</td><td>Semestr
4</td><td colspan="2">ECTS – Kreditlar
4-semestr – 4</td></tr>
<tr><td colspan="2">Fan/modul turi
Majburiy</td><td colspan="2">Ta’lim tili
O’zbek</td><td colspan="2">Haftadagi dars soatlari
4</td></tr>
<tr><td rowspan="2">1.</td><td colspan="2">Fan nomi</td><td>Auditoriya mashg’ulotlari (soat)</td><td>Mustaqil ta’lim (soat)</td><td>Jami (soat)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Biogeografiya</td><td>52</td><td>68</td><td>120</td></tr>
<tr><td>2.</td><td colspan="5">I. Fanning mazmuni
Fanni o’qitishdan maqsad –yer sharida o‘simlik va hayvonot dunyosining geografik tarqalishi haqida bilim va ko‘nikmalar berishdan iborat
Fanning vazifasi – tirik organizmlarni yer sharida tarqalishi, ularning turlari, oragnizmlarga ta’siri etuvchi faktorlar, yer shari va organic dunyosining bir butunligi, uning o‘simlik va hayvonot dunyosining tabiiy geografik muhit faktorlariga va kishilarning ta’siriga bog‘liqligini o‘rgatishdan iborat..
Biogeografiyani o‘rganish jarayonida talabalarga tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, tabiatni qo‘riqlash va kishilarning sog‘ligi uchun kurashish sohasida bu fandan amaliy foydalanish tushunchasi hosil bo‘ladi. Bu talabalarning nazariy bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi.</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td colspan="2">Fan mazmuni</td></tr>
<tr><td colspan="2">II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)
II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Mashg‘ulotlar shakli: ma’ruza (M)</td></tr>
<tr><td>M1</td><td>Biogeografiyaning faning o’rganish o’bekti va predmeti. Rivojlanish bosqichlari. Biogeografiyaning geografik va biologik fanlar bilan aloqalari. Bigeografiya fani to’g`risida turli xil olimlarning fikrlari. Floristik-faunistik biogeografiya. Regional biogeografiya. Ekologik biogeografiya. Tarixiy biogeografiya. Biogeografik tushunchalar (fauna, flora, biota, biom). Biogeografiya va uni davrlarga bo’linishi, Buyuk geografik kashfiyotlar davri, biogeografiyaning fan sifatida rivojlanish davri, Biogeografiyada evolyutsion g’oyalarning rivojlanishi, XXI asr biogeografiyasi, Zoogeografiya va geobotanika, O’zbekistonda biogeografiyaning rivojlanishi.</td></tr>
<tr><td>M2</td><td>Biosfera to’g’risida tushuncha va biosferada moddalarni davriy aylanishi
Biosfera haqidagi tushuncha. Biosferaning strukturasi va chegaralari. Biosferada hayotning vujudga kelishi. Biosferani rivojlanish bosqichlari. Biosferada moddalarni davriy aylanishi</td></tr>
<tr><td>M3</td><td>Biosferada organizmlarni xilma-xilligi.
Biosferada tirik organizmlarni xilma-xilligi. Organizmlarning asosiy</td></tr>
</table>

	sistematik kategoriyasi. Oliy va tuban tirik organizmlar. Yashash sharoiti va xo'jalik ahamiyati. Ochiq va yopiq urug'li. Hayvonlar. Qushlar.
M4	**Organizmlarning tarqalish omillari** Ekologik omillar haqida tushuncha. Abiotik omillar. O'simliklarni yorug'likka bo'lgan munosabati. Termoregulyatsiya. O'simliklar suv bilan ta'minlanishi. Suv muhitidagi hayot va Okeanlarning ekologik zonalari. Biotik omillar. Antropogen omillar. Organizmlarning hayot shakllari.
M5	**Tirik organizmlarning hayot formalari** Hayvonot olamidagi moslanishlar, Divergentsiya va konvergentsiya, Organizmlarninghayot formalari. K.Raunkier bo'yicha o'simliklarning yashash formalari. Hayvonlarning hayot formalari. A.N.Formozov bo'yicha moslashuv tiplari. Flora va faunaning tarkibi. Flora va fauna gruppalari, Eng qadimgi relekt organizmlar. Flora va fauna yadrosi.
M6	**Areal haqida ta'limot asoslari** Areallar haqida tushuncha. Areallarning uzilib qolishi. Areallarning uzilib qolishiga ta'sir etuvchi olimlar. Quruqlik va dengiz hayvonlarining areallari. Areal tiplari va ularning xususiyatlari. Arealda o'simlik va tirik organizmlarni tarqalishi
M7	**Yer yuzasining floristik va faunistik regionlari** Faunistik komplekslar haqida tushuncha, Biogeografik rayonlashtirishning zarurligi Rayonlashtirishdagi asosiy printsiplar,Yer yuzasining floristik rayonlashtirilishi, Floristik komplekslar haqida tushuncha, Yer yuzasining faunistik rayonlashtirilishi, Faunistik komplekslar haqida tushuncha
M8	**Madaniy o'simlik va tirik organizmlar olami geografiyasi** Madaniy o'simlik va uy tirik organizmlarining kelib chiqishi, N.I.Vavilovning "Madaniy o'simliklarning kelib chiqishi", "Besh qit'a" ishlarida madaniy o'simliklar markazlarining kelib chiqishi xususida, Madaniy hayvonlarning kelib chiqish markazlari va Yer yuzasiga tarqalishi. Muhim markazlar va ularning tavsifi, Uy tirik organizmlarining kelib chiqish markazlari.
M9	**Yer shari tabiat zonalari.** Yer sharida o'simlik va hayvonot dunyosining geografik tarkalishiga ta'sir etuvchi omillar. Yer sharini tabiat zonalariga ajratilishi. Tabiat zonalaridagi hayvonot va o'simliklar dunyosi. Shimoliy yarim shar o'rmonlari mintaqasi haqida tushuncha, Bargli o'rmonlar mintaqasi, Qoraqarag'ay turkumining geografik tarqalishi.
M10	**Biologik xilma-xillik va uni muhofaza qilish** Genetik, turlar va ekosistema xilma xilligi, Ekologik muammolar va ularning bioxilma-xillikka ta'siri, BMTning Atrof muhit bo'yicha ixtisoslashgan tashkiloti YUNEP. Biologik resurslar sanoat va tibbiyot uchun muhim xom-ashyo manbai

	ekanligi, Biologik xilma-xillikni ekosistema darajasida muhofaza qilish, Noyob va yo'qolib borayotgan xillarni muhofaza qilish, Alohida muhofaza etiladigan hududlarni joylashtirishning geografik tamoyillari.
M11	**O'zbekistonning o'simlik va hayvonot dunyosi** O'zbekistonning o'simlik va hayvonot dunyosi va ularning tarqalishi, O'simlik dunyosini muhofaza qilish va undan foydalanish to'g'risidagi qonun hujjatlari, O'simlik dunyosini muhofaza qilish va undan foydalanish to'g'risidagi qonun hujjatlarining asosiy vazifalari, O'simlik dunyosi ob'ektlaridan foydalanish Hayvonot dunyosini muhofaza qilish va undan foydalanish to'g'risidagi qonun hujjatlari, Hayvonot dunyosi ob'ektlari, O'simlik va Hayvonot dunyosidan foydalanish turlari va usullari.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar: Amaliy (A)
Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi.

A1	Biogeografik terminlar ro'yxatini tuzish.
A2	Biosferani tarkibiy qismi, tuzilishi va chegarasi
A3	Flora tarkibi, flora va ularni belgilovchi ekologik omillar. O'simliklarning hayotiy shakllari. O'simliklarning tashqi muhitga har xil shaklda moslashishi
A4	Flora tarkibi, flora va ularni belgilovchi ekologik omillar Fauna tarkibi, endemizm. Tirik organizmlarga antropogen omillarning ta'siri
A5	Areallarni kartalashtirish uslublari, areallar ko'lami, shakli va ularni belgilovchi omillar. Areallarning grafik tasviri bilan tanishish, kontur kartada turli arellarni tasvirlash.
A6	Quruqlikning floristik rayonlari
A7	Quruqlikning floristik rayonlari
A8	Dunyo okeani biogeografik kartasini chizish
A9	Madaniy o'simlik va tirik organizmlarning yer yuzasida tarqalishi va ularning ahamiyati
A10	Quruqlikning tirik organizmlar differentsiatsiyasining geografik qonuniyatlari. xususiyatlarini o'rganish
A11	Yer shari tabiat zonalari o'simlik dunyosi ro'yxatini tuzish va kartasini chizish
A12	Yer shari tabiat zonalari hayvonot dunyosi ro'yxatini tuzish va kartasini chizish
A13	Tabiatni muhofaza qilishning biogeografik jihatlari. Tabiat muhofazasi va biologik resurslardan rasional foydalanish
A14	Qo'riqxonalar va milliy bog'lar sistemasi
A15	Biogeografiya – tabiatni muhofaza qilish amaliy chora-tadbirlarining ilmiy asosi.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular

"Biogeografiya" fani bo'yicha mustaqil ta'lim va ishlarning kalendar tematik rejasi

№	**Mustaqil ta'lim mavzulari**
1.	Biosfera evolyutsiyasi
2.	Biotsenoz va uning xarakterli xususiyatlari
3.	Organizmlarning tarqalishi usullari va tarqalishining to'sqinliklari
4.	Orollar, ichki suv havzalari va okeanlarning organik dunyosi
5.	Tabiatni muhofaza qilish bo'yicha xalqaro hamkorlik
6.	O'zbekiston qo'riqxonalari va milliy bog'lar

"Biogeografiya" fani bo'yicha mustaqil ta'lim mavzulari uning mazmunini yoritish maqsadida tanlangan va talabada shu haqida bilim ko'nikmasini shakllantirish nazarda tutilgan. Jumladan, o'simliklar, hayvonlar geografiyasini umumlashtirib yagona biogeografiya fanini, ya'ni hayot geografiyasini vujudga keltirdi. Biogeografiya fani yer shari yuzasida o'simliklar, hayvonlar va mikroorganizmlarning umumiy tarqalish qonuniyatlarini o'rganadi. Bu fan tipik organizmlarning yer yuzasidagi geografik imkonlarini o'zgarishiga qarab ularning tarqalishi hamda o'zgarib borishini bir-biriga bog'liqligini va har bir geografik rayonni (o'zgarishiga qarab) turlarni moslashish xususiyatlarini o'rganadi.

3.	**V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** "Biogeografiya" fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida talabalar: -Yer shari tabiati, tabiat zonalari va floristik oblastlari fauna hamda florasiga oid **nazariy qarashlarni bilishi kerak**; -Biogeografik bilim va ko'nikmalar, ishlab chiqarishdan ajralmagan holda biogeografiya fani bo'yicha tayyorlanish uchun tavsiya qilingan asosiy va qo'shimcha adabiyotlardan foydalanish, hamda mahalliy o'lkashunoslik muzeyining materiallari haqidagi bilimlarni amaliyotga tadbiq etish **ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak**; - Tabiatdagi o'simlik va hayvonot dunyosini kuzatish, ularni yashash sharoiti, ko'payishi, yer yuzida tarqalishitabiiy geografik jarayonlarni kuzatish, tahlil qilish va prognoz qilish **malakalariga ega bo'lishi kerak**. "Biogeografiya" fani o'quv rejasidagi ixtisoslik fani hisoblanib, 2 semestrda o'qitiladi. Dasturni amalga oshirish uchun fanning namunaviy o'quv rejasidan o'rin olgan matematik va tabiiy-ilmiy (fizika, kimyo, ekologiya asoslari), umumkasbiy (Umumiy Yer bilimi, Tabiiy geogarfiyaning boshlang'ich kursi, umumiy gidrologiya, geologiya va geomorfologiya asoslari) fanlaridan yetarli

	bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishlik talab etiladi. Bo'lajak geograf bakalavrlari o'zlarining ishlab chiqarish faoliyatida, jumladan, maktab, kollej va litseylarda o'quvchilarga dars berish jarayonida, turli ilmiy tadqiqot ishlarida dala – kuzatuv hamda o'lchash ishlarini tashkil etishlarida, ulardan xalq xo'jaligining turli sohalarida samarali foydalanishda ushbu fan bo'yicha olgan nazariy va amaliy bilimlariga tayanadilar.
4.	**VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • munozara, • o'z-o'zini nazorat. • "Aqliy hujum", • "Muammo"; • Krossvord • SWOT • Ko'chma dars mashg'ulotlari
5.	**VIII. Kreditni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'liq o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy nazorat shakllari, hamda mustaqil ta'limda berilgan vazifa topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat ishini topshirish

6.Asosiy adabiyotlar:

1. Alibekov L.A. Inson va tabiat. Samarqand. 2020. 324 b.
2. Воронов А.Г. Биогеография с основами экологии. Изд. МГУ, 1987.
3. Ҳалимов Р.Ҳ. Биогеография экология асослари билан. Самарқанд. 2000.
4. Abdunazarov O`.Q., Mirakmalov M.T., Sharipov Sh.M. Umumiy tabiiy geografiya. –Toshkent, Barkamol fayz media nashriyoti. 2018. 328 b.
5. Шубаев П.П. Умумий ер билими -Т.: 1975.
6. Тўхтаев А. Экология. Тошкент. Ўқитувчи нашриёти. 1998.

Qo'shimcha adabiyotlar:

7. Эргашев А. Умумий экология. Тошкент. 2003.
8. Baratov P.. Tabiatni muhofaza qilish. T.: 1991
9. Gulomov P.N. Inson va tabiat. Toshkent, 2009.
10. Otaboyev Sh., Nabiyev M.. Inson va biosfera. T.: 1994.
11. Shodimetov Yu. Ijtimoiy ekologiyaga kirish. T.: 1994..

www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi hukumat portali.
www.undp.uz
www.ziyonet.uz
www.geogr/msu.ru

7.	Fan dasturi Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Kengashining 2024 yil "24" avgustdagi 1 -son bayonnomasi bilan ma'qullangan.

8.	**Fan/modul uchun mas'ullar**: Eshquvvatov B.B. - SamDU Geografiya va tabiiy resurslar kafedrasi dotsenti, g.f.f.d.
9.	**Taqrizchilar:** Sabirova N.T.–SamDU Geografiya va tabiiy resurslar kafedrasi dotsenti, g.f.f.d. Nazaroz M.G. – Qarshi davlat universiteti Geografiya kafedrasi mudiri, dotsenti

Universitetning 2024-yil 16- avgustdagi 301-ij buyrug'i asosida
Fan dasturlari va mustaqil ta'lim topshiriqlarini ishlab chiqishga ma'sul ishchi guruhi:
Rais – Xaydarov S.A.

Kafedra mudiri: **B.B.Eshquvvatov**

Fakultet dekani: **S.B.Abbasov**

Sh. Rashidov nomidagi
SamDU O'quv ishlari bo'yicha
1-prorektor: **A.S. Soleyev**